

UKREPANJE OB POTRESU JE BILO UČINKOVITO*

Milan Kučan

Spoštovani časnikarji, to je od aprila letos moj četrti obisk na potresnem delu Posočja. Tu sem bil večkrat, ker menim, da je moja dolžnost biti z ljudmi, ki jih je prizadela nesreča, in ker sem po prvem obisku v Bovcu to obljubil. Potek obnove bom še naprej aktivno spremljal.

Na teh obiskih sem se pogovarjal z ljudmi. Pogovori so polni prizadetosti, gorja, tudi jeze, ki dostikrat zakrije racionalno jedro besed. Na dosedanjih obiskih me je zanimalo dvoje: prvič: kako je poskrbljeno za ljudi, ki jih je prizadel potres in so večinoma ostali brez zanesljivega bivališča in brez kolikor toliko znosnih pogojev za življenje, oziroma, kako je sedaj poskrbljeno za njihovo prezimitev, za prezimitev tistih, katerih domov še niso dosegla obnovitvena oziroma sanacijska dela, in drugič: kako deluje in kako je organizirana država, da bi se lahko učinkovito in racionalno odzivala na izredne razmere, ki jih povzročijo naravne nesreče, da bi se razmere normalizirale in zagotovila trajna in pravočasna sanacija in da bi bil pri obnovi v večji meri upoštevan tudi razvojni vidik z ekonomsko, socialno in ekološko razsežnostjo.

Glede prvega na podlagi obiskov menim, da je bila pomoč neposredno po potresu učinkovita.

To ugotavljajo in priznavajo tudi ljudje na prizadetih območjih. Bila je pravočasna. Pokazala se je velika solidarnost ljudi, dobra in učinkovita hitra akcija Rdečega križa, Karitasa in pomoč tudi iz zamejstva. Učinkovito je delovala Civilna zaščita z vsemi podsistemi: gasilci, reševalno službo – mislim gorsko reševalno službo. Dobro so delovali policija, uprava za notranje zadeve in slovenska vojska. Posebej dobro so v teh prvih dneh delovale občine in krajevne skupnosti.

Po moji sodbi se je ponovno potrdila ocena, da sistem obveščanja in reševanja s civilno zaščito v Sloveniji deluje dobro, da je razvit po dobrem, sodobnem konceptu, da ga vodijo profesionalno usposobljeni in zelo požrtvovalni ljudje, da se je sposoben hitro mobilizirati in ukrepati. Tudi sedaj je bil sposoben, posebej v sodelovanju z občinami (kar se je v Bovcu še posebej pokazalo), s tehničnimi pisarnami in ministrstvom zagotoviti prezimitev. Poskrbel je načelno: za sleherno družino, posameznika, premoženje in živino. Zdi se mi bistveno, da človek nima občutka, da je sam in pozabljen.

V konkretnih primerih pa so ljudje, ki so seznanjeni z možnostjo, da čez zimo kam odidejo. To je prepuščeno njim. Za to se težko odločijo. Imajo živino, premoženje. Med načelnim in konkretnim je seveda razlika. Ob tej bi se seveda kazalo ustaviti.

Glede drugega – sistemske organiziranosti in usposobljenosti države za sanacijo posledic – pa je za tehten premislek kar nekaj stvari:

1. Država nima celotne zasnove odzivanja na elementarne nesreče, posebej tiste večjih razsežnosti, in jo mora šele pripraviti. Potres nas je v bistvu našel nepripravljene. Sistem, kakršnega je Slovenija nekoč imela, je razgrajen. Nastal je v bistveno drugačnem času in razmerah. Te so se spremenile. Ekonomski, pravni, politični sistem je drugačen. Sistem, takšen, kot je, zato ne more funkcionirati. Novega je treba domisliti. Izkušnja iz tega potresa, skozi katero novi sistem nastaja in se oblikuje v svojih osnovnih obrisih, je pri tem zelo dragocena. Dragocena je tudi izkušnja iz leta 1976, ki omogoča primerjavo. Pri tem bi bilo prav, da bi dobronamerno sprejeli pripombe – tako tistih, ki so najbolj prizadeti, kot onih, ki so to spremljali, ki so delali in delajo – jih trezno premisliti ter tako graditi sistem. Tako bomo vanj lahko vgradili sistemske rešitve, ki ustrezajo novim ekonomskim in političnim odnosom in ki bodo na eni strani kratkoročno, učinkovito reševale posledice katastrofe in skrbele za čimprejšnjo normalizacijo življenja, dolgoročno pa zagotavljale trajno in varno sanacijo objektov, posebej pri novogradnjah, in uveljavljale tudi razvojni vidik. Zlasti v bolj odročnih krajih, posebno v gorskih zaselkih, brez razvojnega vidika tudi sanacija nima smisla! Vsi, ki ste po teh zaselkih hodili, ste lahko tudi sami ugotovili, da ljudje brez perspektive tam ne bodo ostali.
2. Mislim, da je pristop in temeljna usmeritev zasnove, ki se sedaj na ministrstvu za okolje in prostor oblikuje tudi na podlagi izkušnje, dober. Zagotavlja strateške cilje in si po mojem mnenju zasluži podporo. Vprašanje pa je, koliko je jasen, pregleden, razumljen in kolikšni so že danes njegovi učinki glede na čas, ki je ob naravni nesreči zelo pomemben dejavnik. Čimprej pa bi bilo treba odpraviti ugotovljene slabosti in domisliti tiste rešitve, ki so sedaj improvizirane. Koncept je precej upošteval tisto, kar je vgrajeno v sistem, kakršnega je uveljavila Italija po potresu v Umbriji.
3. Mislim, da je bila na neposrečen način pretrgana zveza med državo in občinami. Te imajo vendarle interes za urejanje okolja in prostora, pri saniranju posledic in zagotavljanju razvoja ter pri normalizaciji življenja imajo tudi najpomembnejšo vlogo. So organizatorke in izvajalke dejavnosti. Tako je bilo neposredno po potresu in to se je pokazalo tudi sedaj pri preživetvi! Občine najbolj poznajo razmere, vedo, kako se je treba z ljudmi pogovarjati. Poznajo tudi mentaliteto ljudi, kar se mi ne zdi odveč posebej poudariti. V prvi fazi je bilo to delovanje in sodelovanje dobro. Potem pa je nastalo veliko kratkih stikov. Ali so ti kratki stiki sistemske narave? Tako, kakor je nekaj časa bilo – sedaj je spet boljše – ni dobro!
4. Postopki, zlasti upravni, cenenje, lokacije, gradbena dovoljenja, pogodbe niso bili dovolj poenostavljeni, predvsem pa niso bili prilagojeni dejstvu, da gre za izredne okoliščine in da se je večina ljudi znašla v položaju, ko prvokrat podpisuje te vrste pogodb, najema posojila, se sooča s hipotekarnimi obremenitvami. Po moji sodbi se ni dovolj upoštevalo, da je

* tiskovna konferenca predsednika republike Milana Kučana ob njegovem četrtem obisku v Posočju po katastrofalnem potresu 12. aprila 1998, ki je bila v hotelu Alp v Bovcu 29. oktobra 1998

Slika. Predsednik Republike Slovenije Milan Kučan med pogovorom s Francem Kavčičem ob njegovem novem hlevu (foto: B. Ušeničnik)

Figure. Slovene President Milan Kučan speaking to Franc Kavčič near his new barn (photo: B. Ušeničnik)

šlo vendarle za krizne razmere, katerih odpravljanje ne prenese v celoti »mirnodobne logike«. Čas je dejavnik. Čimprej bi morali normalizirati razmere in začeti obnovo. Res je, da je bilo veliko doseženo s tem, da sta bili obe tehnični pisarni locirani tukaj, ena v Kobaridu, druga v Bovcu. Toda približevanje oziroma alokacija centralnih državnih odločitev na kraje, ki so bližje ljudem, še ne pomeni tudi poenostavitve postopkov.

5. Mislim, da je neselektiven pristop problem. Vsaj na začetku je bilo tako. Vsi škodni primeri so se reševali po istem kopitu, istem vzorcu. Ljudje to tako doživljajo. Pri tem pa pravijo, da so eno majhne sanacije, dimniki, ki so tudi najpogostejša ilustracija v njihovem razumevanju stvari, drugo je sanacija, tretje pa graditev novih objektov. Mislim, da bi bilo treba ljudem v večji meri omogočiti pobudo, jih postaviti v aktivno stanje, v aktiven odnos do vzpostavljanja pogojev za njihovo normalno življenje in angažiranje, zlasti pri manj zahtevnih sanacijskih delih. Seveda je potrebno ob tem ustrezno strokovno svetovanje in nadzor. Za najtežje primere pa se zdi smotno uveljaviti vse predpisane postopke, gradbena dela pri novogradnjah pa prepustiti profesionalnim gradbenim podjetjem. Mislim, da je prav, da se pri novogradnjah vztraja na nepristajanju na samograditeljstvo. Glede tega imamo negativno izkušnjo iz potresa iz leta 1976. Velika iniciativnost, ki se je takrat pokazala – če smem tako reči – v samograditeljstvu po načelu cenejše gradnje in čim večjega varčevanja pri materialih in izvedbi, se je na koncu izkazala kot slaba rešitev, saj so bile te stavbe ob letošnjem potresu zelo prizadete. Denar je ne glede na to, ali je državni ali zasebni, smotno usmerjati v zanesljivo naložbo s strokovnim jamstvom in svetovanjem.
6. Poseben problem so ureditveni načrti za tri večje lokacije, predvsem za Drežniške Ravne, Bovec in Lepeno. Tu so bile očitno zamude pri izhodiščih in strokovnih odločitvah. Po mojem razumevanju stvari po pogovoru z ljudmi obstaja velika verjetnost, da bo v Drežniških Ravnah na razgrnitvi tega ureditvenega načrta kar nekaj problemov. Strokovne rešitve bodo šle v eno smer, ljudje si jih želijo v drugo smer. Mislim, da bi bilo prav, da se, kolikor je to možno, njihove želje upošteva. Poseben problem je financiranje sanacijskih del, ki je nedorečeno. Postopki so zapleteni – kot pač velja za proračunski denar. Plačila zamujajo, prav tako dela. Podjetja, zlasti manjša, oklevajo, ne zmorejo dolgega ciklusa sto in več dni. Zaradi tega so nezadovoljni graditelji in izvajalci.
7. Morebiti največji problem pa je vprašanje obveščanja, zlasti prve mesece. To je eden od virov negotovosti in nezadovoljstva ljudi.

Zveza med državo, če pri tem mislimo na ministrstva in občino, krajevno skupnost, in ljudmi v teh zaselkih ni dobro delovala. Informacijskih točk, kjer bi država zbirala to, kar ljudje mislijo, želijo, pričakujejo in ki bi jim hkrati povedala, kaj država misli, kaj in kako bo naredila, po kakšnem vrstnem redu in s kakšno dinamiko, ni bilo. Res pa je tudi, da na začetku ni bilo o čem informirati, ker je zasnova šele nastajala in preden je bilo jasno, kaj bo država ponudila, ni bilo ljudem kaj povedati. Toda tudi tega jim pravzaprav ni nihče povedal. Ni več socialistične zveze in to je treba nekako nado-

mestiti. Še dobro, da tukaj niso razpustili krajevnih skupnosti, kot so to naredili drugod po Sloveniji. Ustna informacija je bila vsekakor zapostavljena. Pri ljudeh, ki tukaj živijo, in to so v glavnem preprosti ljudje, ki so bili najbolj prizadeti, pa pisna informacija, če je še tako natančna, ne zaleže toliko, kot govorjena beseda. Za govorjeno besedo je konkreten človek, s katerim se vzpostavlja tudi razmerje zaupanja. To je povzročilo pravzaprav težko razumljivo paradoksalno stanje. V obeh tehničnih pisarnah delajo zelo veliko, tudi za izredne razmere čez mero normalnega časa. Očitke na svoj račun seveda težko sprejemajo. Po drugi strani pa ljudje v tukajšnjih zaselkih vedo zelo malo ali skoraj nič o tem delu. Imajo občutek, da je tam strašno veliko papirnatega dela, da se za njih nihče ne zmeni in da s svojimi problemi ostajajo sami. Kljub temu pa je kar nekaj ljudi, ki uživajo pri njih veliko zaupanje. Meni so danes omenjali, gospod državni sekretar Tavzes, tudi vaše ime. To je argument v prid moji tezi, da je potreben sistem informiranja na osebni komunikaciji med tistimi, ki predstavljajo državo, in tistimi, ki so pomoči potrebni in od države veliko pričakujejo. Pričakujejo po mojem tudi preveč.

Moja sklepna ocena je, da začenjajo dela potekati z dobro dinamiko, a jih bo žal ustavila zima. Sedaj je odveč govoriti o tem, ker je to jasno, da je bila zamuda velika. Ali in kaj bi bilo možno prej postoriti, je seveda drugo vprašanje. To je po mojem mnenju pomembno samo še za analizo, ko bodo potrebni argumenti za takšno ali drugačno dograjevanje koncepta. Cilji so postavljeni in stvari so tudi zastavljene tako, da lahko vodijo do teh ciljev.

Pomembno je, da je za ljudi in živino čez zimo poskrbljeno. V Ljubljani je bilo morebiti težko razumeti, da je kje težje poskrbeti za streho za živino kot za ljudi. Toda če npr. v Tolminskih Ravnah ali na Krnu ne bo poskrbljeno za živino, tam tudi ljudi ne bo več. Pozimi bi kazalo vse dobro analizirati in pripraviti vse, da se bo obnova začela takoj, ko bo primerno vreme ter se predvsem pogovoriti z ljudmi.

Visoko stopnjo solidarnosti bi bilo treba ohraniti in graditi sistem.

Presenetilo me je (in me preseneča še vedno, čeprav so se stvari umirile), da je bil potres oz. nesreča ljudi izrabljena za politično, strankarsko obračunavanje. Tega preprosto ne morem razumeti. Potres in nesreča sta bila pri tem drugotnega pomena. To je sanacijo precej upočasnilo, kar pa seveda ne pomeni, da ni dovolj razlogov za kritično oceno in pripombe poteka vseh del. Pomemben je njihov cilj.

Predvsem pa je pomembno ohraniti informacijski stik z ljudmi. Tukaj so veliko delo opravili mediji, tudi agencija Pristop. Kot posredovalci med državo in ljudmi bi zaslužili, kljub včasih opazni enostranosti, vse priznanje.

Dejavnosti in premišljevanja potekajo na različnih ravneh. Ne bi bilo prav, če bi se te ravni med sabo pomešale, tudi zaradi dolgoročnega učinka za graditev sistema državne pomoči oz. za aktiviranje državne odgovornosti v primeru elementarnih nesreč. Prva raven je politična. Ta je po mojem mnenju najbolj problematična in o njej sem že govoril. Organizacijska ni najboljša. Sistemska raven je predvsem stvar države in se razvija. Vključiti bo morala tudi občine in krajevne skupnosti ter pobude ljudi. Še naprej bo morala temeljiti na solidarnosti. Narobe bi bilo vzdrževati nerealna pričakovanja, da je za vse, za zadnjo hišo in hlev odgovorna država, torej ministrstvo za okolje in prostor. Naloga države je postavitve sistema, izhodišč in meril. O gradbeni operativi, konkretnih načrtih, pogodbah, nadzoru itd. bo treba premisliti. Četrta raven je humanitarna. Ta je bila najbolj učinkovita. Največ nejasnosti in tudi nezadovoljstva povzročajo še vedno neselektivnost, težave z zamudami pri pripravi ureditvenih načrtov, financiranju in informiranju, o čemer sem tudi največ govoril. V ponedeljek je imel minister Gantar tiskovno konferenco, na kateri je bilo ocenjeno, da je težišče razvojni koncept vsega potresnega območja in sploh Zgornjega Posočja. Tudi v prihodnje bo treba temu namenjati največ pozornosti ter individualne projekte ali posamezne probleme ljudi reševati v skladu z dolgoročnimi razvojnimi rešitvami.

Hvala.